

УДК 504.4

ЕКОСИСТЕМНИЙ ПІДХІД ЯК ЕЛЕМЕНТ ОХОРОНИ ТА РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ ВОДОЙМ

Н. В. Кузьмук

студентка 2 курсу, група ТЗ-21, навчально-науковий інститут агроєкології та землеустрою
Науковий керівник – д.б.н., професор О. О. Бедункова

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

Розглянуто суть екосистемного підходу при оцінюванні стану природних водойм. З'ясовано, що даний принцип становить основу більшості сучасних документів світової водної політики. Підкреслено необхідність подальшого розвитку екосистемного підходу для збереження природних водойм.

Ключові слова: водна екосистема, біорізноманіття, збереження.

Рассмотрена суть экосистемного подхода при оценке состояния природных водоемов. Выяснено, что этот принцип составляет основу большинства современных документов мировой водной политики. Подчеркнута необходимость дальнейшего развития экосистемного подхода для сохранения природных водоемов.

Ключевые слова: водная экосистема, биоразнообразие, сохранение.

The essence of the ecosystem approach in assessing the state of natural reservoirs is considered. It was found that this principle forms the basis of most of the modern documents of the world water policy. The need for further development of the ecosystem approach for the preservation of natural reservoirs is emphasized.

Keywords: aquatic ecosystem, biodiversity, conservation.

Водна екосистема – це природний об'єкт, який є єдністю взаємозалежних середовища і біоти, що мешкає в ній. Тому для характеристики стану водної екосистеми прийнято визначати показники води як довкілля та показники біотичної (організмової) частини екосистеми.

Кожна водна екосистема унікальна та має властиве тільки їй поєднання середовищних та організмових станів. Конкретному стану водної екосистеми відповідає свій рівень чутливості, стійкості та здатності до самоочищення. На стан водної екосистеми, впливає ряд чинників як зовнішнього, так і внутрішнього походження, зумовлених процесами в межах водозбору і в межах водних мас водойм, що в підсумку обумовлюють закономірності її саморозвитку.

Аналіз наукової літератури доводить, що при оцінках екологічного стану водойм, найбільш об'єктивні результати дає поєднання визначення величин гідрохімічних параметрів та характеристик живого населення водойм (гідробіонтів) [1]. Останні, нерідко розглядають у розрізі окремих складових частини, таких як продуценти, консументи та редуценти. На думку дослідників, це дає можливість відшукати найбільш чутливі ланки, за відгуком яких можна отримувати висновки про стан всієї екосистеми. Біотична частина екосистеми організована як трофічна піраміда, основу якої становлять первинні продуценти. У водній екосистемі це водорості, які дають органічну речовину для формування другого трофічного рівня – безхребетних консументів, які є базисом для риб – верхньої ланки трофічної піраміди у водних об'єктах [2].

Метою статті був аналіз доцільності впровадження екосистемного підходу для охорони та раціонального використання природних водойм.

Наукові уявлення про екосистемну організацію водойм сприяли розвитку управлінських підходів до використання та збереження стану природних водойм. Так, у 2010 році в рамках Міжнародної конвенції про біологічне різноманіття (КБР) сторони прийняли Стратегічний план, який включав 20 завдань (цільові завдання зі збереження біорізноманіття), щоб «вжити ефективні та тимчасові заходи щодо припинення втрат біорізноманіття до 2020 року, щоб екосистеми стали стійкі і продовжували надавати основні послуги, забезпечуючи різноманітність життя на планеті, сприяючи благополуччю людей та викоріненню бідності» [3].

Принципи КБР також включені до Цілей сталого розвитку (ЦСР) Організації Об'єднаних Націй (ООН) до 2030 року. Зокрема, для водних екосистем ЦСР 6 підтримує захист і відновлення пов'язаних з водною екосистемою, ЦСР 15 забезпечує збереження, відновлення та стабільне використання наземних та внутрішніх прісноводних екосистем та їх послуг, способи інтеграції цінностей екосистем та біорізноманіття в національні цінності та місцеве планування, а ЦСР 14 спрямована на збереження та стабільне використання прибережних і морських ресурсів [4].

У 2011 році для виконання зобов'язань, взятих у межах КБР, Європейський Союз прийняв Стратегію ЄС щодо збереження біорізноманіття до 2020 року, у якій було визначено 6 завдань щодо попередження втрати біорізноманіття та екосистемних послуг у ЄС до 2020 року [5]. Цілі цього документа спрямовані на збереження та відновлення природи, покращення екосистем та їх послуг шляхом створення зеленої інфраструктури та відновлення деградованих екосистем, інтеграції біорізноманіття в розвиток політики та сфери сільського, лісового і рибного господарства, боротьби з інвазивними чужорідними видами та запобігання глобальній втраті біорізноманіття.

На досягнення та підтримання хорошого екологічного статусу для всіх річок, озер, підземних вод, прибережних та перехідних вод спрямована також Рамкова директива ЄС з водних ресурсів (ВРД) [6]. Зокрема, водна політика ЄС визнає роль водних ресурсів у підтримці економічної діяльності та добробуту людей, а також спрямовується на регуляцію тиску, який чинять на водні екосистеми соціально-економічні фактори. Іншими словами, в ній міститься заклик до захисту водних екосистем та сталого управління водними ресурсами. Однак, приблизно 60% поверхневих водних об'єктів Європи все ще не досягають доброго екологічного статусу [7]. Одним із пояснень такої ситуації може бути необхідність впровадження екосистемного підходу з врахуванням особливостей кожного окремого водозбірного басейну, що вимагає ширшого або вужчого набору елементів якості ніж ті, які в даний час надаються ВРД.

Таким чином, екосистемний підхід зберігає пріоритетне значення для розуміння зв'язків між існуючими навантаженнями та екологічним станом водойм. Екосистемний підхід забезпечує основу для розгляду цілісності водних екосистем та сталого управління водними ресурсами. Подальший розвиток екосистемного підходу, орієнтований на особливості окремого водозбору та взаємозалежність середовища і біоти може гарантувати правильний шлях у напрямку охорони та раціонального використання природних водойм, забезпечення благ суспільства і збереження водних ресурсів для майбутніх поколінь.

1. The potential of using the Ecosystem Approach in the implementation of the EU Water Framework Directive / Vlachopoulou M., et all. *Science of The Total Environment*. 2014. Vol. 470–471. P. 684–694.
2. Романенко В. Д. Основи гідроекології. Київ : Обереги, 2001. 728 с.
3. Convention on Biological Diversity. United Nation. URL: <https://www.cbd.int/> (дата звернення: 16.10.2021).
4. United Nations. Report of the Inter-Agency and Expert Group on Sustainable Development Goal Indicators (E/CN.3/2016/2/Rev.1). United Nations Economic and Social Council, New York, 2016. 49 p.
5. European Commission COM Final. Our Life Insurance, Our Natural Capital: An EU Biodiversity Strategy to 2020. 2011. URL: <https://www.eea.europa.eu/policy-documents/our-life-insurance-our-natural> (дата звернення: 16.10.2021).
6. Директива 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики» від 23.10.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_962#Text
7. EEA, European Environment Agency (2018). European waters Assessment of status and pressures 2018. EEA Report No 7/2018. URL: <https://www.eea.europa.eu/publications/state-of-water>.